

Velike zveri na območju Volovje rebri

Miha Krofel, Hubert Potočnik, Ivan Kos

Velike zveri spadajo med vrste, ki so v zadnjih nekaj stoletjih utrpele drastičen upad in številna lokalna izumrtja širom Evrope. Območje dinarskega gorstva predstavlja enega redkih predelov, kjer volk, evrazijski ris in rjavi medved še vedno živijo v prosti naravi. Vendar tudi tukaj se niso izognile človeškemu poseganju in v začetku 20. stoletja so bile vse tri na robu izumrtja. Ris je bil celo popolnoma iztrebljen in šele ponovni naselitvi leta 1973 se imamo zahvaliti, da ta največja evropska mačka ponovno hodi po naših gozdovih.

Vse tri vrste velikih zveri so danes v večji meri omejene na južni, dinarski del Slovenije. Enega izmed glavnih zatočišč predstavlja območje Snežniške planote, ki skupaj z Gorskim Kotarjem in delom Kočevske predstavlja enega največjih nefragmentiranih gozdnih kompleksov v Srednji Evropi in je nadvse pomembno za ohranitev teh treh ogroženih živalskih vrst. Snežniška planota ima tudi ključno vlogo pri razširjanju proti severozahodu preko Alp v sosednje države, kar je dolgoročni cilj v okviru Evropske unije. Eden izmed večjih posegov v prostor, ki se načrtuje za to področje, je postavitve vetrnih elektrarn na Volovji rebri na zahodnem delu Snežniške planote. Čeprav je znano, da se na tem območju pojavljajo vse tri vrste velikih zveri, je bilo do sedaj objavljenih le malo konkretnih podatkov. Zaradi tega želimo v tem prispevku predstaviti podatke o pojavljanju velikih zveri na območju Volovje rebri, ki smo jih v okviru dela raziskovalne skupine za ekologijo živali na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete zbrali v zadnjih dveh letih. Večina izmed njih izvira iz prve polovice leta 2007.

Vse tri vrste velikih zveri so pretežno nočno aktivne in se običajno izogibajo človeka, zaradi česar so neposredna opažanja relativno redka. Več informacij lahko pridobimo s pomočjo posrednih znakov prisotnosti, kot so na primer sledi v snegu in blatu, ostanki plena, iztrebki ter dlaka. Medtem ko je ostale v večini primerov možno zanesljivo določiti na terenu, je za dlake potrebno narediti mikroskopske preparate, ki omogočajo določitev vrste na podlagi vzorca razporeditve lusk na kutikuli dlake. Dlake smo zbirali s pomočjo lovilcev dlak v okviru monitoringa, ki je potekal na večjem območju Snežniške planote in Javornikov. Del trase je potekal tudi na območju Volovje rebri, kjer pa so neznanci odstranili nekatere izmed postavljenih količkov. Poleg posrednih znakov prisotnosti in redkih neposrednih opazovanj smo podatke o pomenu Volovje rebri za velike zveri pridobivali tudi s pomočjo telemetričnega spremljanja posameznih osebkov opremljenih z ovratnicami z GPS sprejemniki.

Verjetno najpogostejša vrsta velikih zveri na Volovji rebri je rjavi medved. To so pričali najdeni iztrebki, sledi v snegu in blatu ter tudi dlaka na lovilcih dlak. Poleg tega so bili medvedje tukaj tudi večkrat neposredno opazovani, vključno z medvedko z mladiči. Večji del prehrane medveda predstavlja rastlinski material, zaradi česar so travniki in gozdni robovi na tem območju privlačni za to vrsto. O prisotnosti volkov na Volovji rebri so pričali iztrebki, ki smo jih redno odkrivali na tem območju. Podatki iz telemetričnega spremljanja so pokazali, da Volovja reber pripada tropu volkov, ki pokrivajo teritorij na območju južnega dela Snežniške planote in zahodnega dela Gorskega Kotarja (J. Kusak, pisno sporočilo). Za volkove je značilno močno izraženo teritorialno vedenje, zaradi katerega se teritoriji

posameznih tropov v veliki meri izključujejo. Na ta način je zagotovljena neke vrste samoregulacija, ki preprečuje, da bi število volkov preveč naraslo. Da volkovi uporabljajo visokokraške travnike na Volovji rebri, so se lahko prepričali tudi udeleženci DOPPS-ovega izleta v novembru 2006, ko smo na grebenu našli dva volčja iztrebka.

Za rise so značilne nizke populacijske gostote in zelo prikrito življenje, zato jih je še težje zaznati kot drugi dve vrsti. Kljub temu nam je uspelo zbrati nekaj podatkov, ki kažejo na pomen območja Volovje rebri za to vrsto. Dvakrat smo našli sledi v snegu in odkrili dve mesti, ki jih je ris markiral z urinom. V enem primeru smo opazili, da sta bili v neposredni bližini hkrati dve odrasli živali. Ker je bilo to v času parjenja, je možno, da se je par tam tudi paril. V okolici Mašuna smo decembra 2006 s pomočjo zabojne pasti odlovili samico risa in jo opremili z ovratnico z GPS sprejemnikom in GSM oddajnikom. Po podatki lahko sklepamo, da Volovja reber predstavlja del domačega okoliša te risinje, ki je bila tudi ena izmed živali, ki smo jo pozimi sledili v snegu in ki je v juniju 2007 povrgla dva mladiča. S pomočjo telemetrije smo našli tudi ostanke mladiča srnjadi, ki ga je risinja uplenila pod vrhom Suhe rebri, dobrih 500 m od najbližjih načrtovanih vetrnih turbin. S plenom se je nato več dni hranila, dokler niso ostankov našli divji prašiči.

Poleg velikih zveri območje Volovje rebri naseljujejo tudi številne druge vrste sesalcev, kot na primer lisica, divja mačka, kuna belica, jazbec in poljski zajec. Na travnike se ponoči pogosto hodi past srnjad in jelenjad, ki predstavlja glavnino plena risa in volka. Zaradi tega Volovja reber verjetno predstavlja pomemben lovni habitat za ta dva plenilca. Na to kažejo tudi podatki o najdenem risovem plenu in pogostem patroliranju volkov.

Zaradi prostorskih zahtev vseh treh vrst velikih zveri je Volovja reber seveda premajhna, da bi sama zagotavljala preživetje posameznim osebkom. Vendar je na podlagi razpoložljivih podatkov razvidno, da to območje predstavlja pomemben del domačih okolišev več rjavih medvedov, enega tropa volkov in najmanj dveh evrazijskih risov, ki sicer živijo tudi še v bližnjem Natura 2000 območju Javorniki – Snežnik. Poleg tega glede na lokacijo Volovje rebri in prostorske značilnosti okolice sklepamo, da preko tega območja poteka eden pomembnejših, če ne celo najpomembnejši koridor za prehajanje velikih zveri med Snežniško planoto in območjem okoli Vremščice, ki se nato nadaljuje preko Nanosa do Trnovskega gozda in dalje v italijanske in avstrijske Alpe. Prekinitev tega koridorja bi zato lahko pomembno vplivala na naravno širjenje areala velikih zveri v alpski prostor. Poleg tega bi se zmanjšala povezljivost habitata, kar bi posledično vodilo do oviranega genskega pretoka med dinarskimi in alpskimi (sub)populacijami vseh treh vrst. Še večji negativni vpliv ob morebitni postavitvi vetrnih elektrarn na to območje pa bi verjetno imela sama fragmentiranost habitata znotraj posemeznih teritorijev. Vse več raziskav namreč kaže, da je le-ta eden izmed pomembnejših vzrokov ogrožanja vrst, ki za preživetje potrebujejo velik sklenjen življenjski prostor.

Več o raziskavah na risih v Sloveniji in risinji Dini si lahko preberete na www.dinaris.org
*Projekt DinaRis delno financira Evropska unija v okviru programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA
Sosedskega programa Slovenija-Madžarska-Hrvaška 2004-2006*

Priloga: Območje Volovje rebri z označenimi načrtovanimi lokacijami vetrnih turbin in podatki o prisotnosti velikih zveri.

